

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Mediakieltäytyjät: tutkimus sosiaalisen median ei-käyttäjien osallisuudesta ja toimijuudesta julkisuuksissa

Päivän ohjelma

- ***Seminaarin avaussanat*** Ulla Koski, HSS säätiö
- ***Mediakieltäytyjät hankkeen esittely***, Karoliina Talvitie-Lamberg
- Hankkeen tuoreita tuloksia:
 - ***Akateemiset johtajat, somettomuus ja julkisuus***, Leena Ripatti Torniainen
 - ***Maahanmuuttajat, somekieltäytyminen ja kuulumisen kokemus***, Sanna Valtonen
- ***Mitä tuloksemme kertovat laajemmin digitaalisen osallisuuden ja yhteiskunnallisen kuulumisen kysymyksistä***
- TAUKO
- ***Paneelikeskustelu: Ketkä ovat somen ulkopuolella ja miksi?***
 - Päätoimittaja Ilkka Karisto LongPlay; väitöskirjatutkija Roosa Kontiokari Helsingin Yliopisto; tutkijatohtori Tuukka Lehtiniemi Kuluttajatutkimuskeskus; toimittaja Reetta Rätty. Paneelin vetäjänä Sanna Valtonen

Mediakieltäytyjät -hanke; mitä ja miksi?

- Lähtökohtanamme halu luoda uudenlaista ymmärrystä **digitaalisen osallisuuden, yhteiskunnallisen kuulumisen ja julkisuuden kysymyksistä**. Tämän teemme katsomalla digitaalisen osallisuuden katvealueille, somen ei-käyttäjiin.
- Lähdemme yksinkertaisesta digitaalisen ja dataistuneen arjen havainnosta; olemme hyvin riippuvaisia digitaalisista ja dataistuneista mediaympäristöistä, kuten erilaisista somealustoista
- Alustoille osallistuminen on keskeisen tärkeää myös sen kannalta että voi mielekkäästi kokea osallisuutta ympäröivästä yhteiskunnasta. Some mielletään nyky-yhteiskunnassa julkisuuden keskeiseksi alueeksi ja usein sitä pidetään jopa tärkeimpänä julkisuutena.
- Samaan aikaan jatkuva läsnäolon pakko aiheuttaa voimakasta ahdistusta. ***Siksi yhä useammin alustoilta poistuminen nähdään houkuttelevana.***

Voiko mediakieltäytyminen olla ratkaisu?

- Digitaalisten ja dataistuvien ympäristöjen ongelmia voi siis ratkoa mediakieltäytymisen (Portwood-Stacer 2013) eli vapaaehtoisen digitaalisen irtautumisen avulla (Hesselbreth 2018). Ajatus luovuttamisesta, resignaatiosta. Aiemmassa tutkimuksessa korostuvat kolme näkökulmaa:
- *Digitaalisen hyvinvoinnin* näkökulma. Yksilöllinen tapana lisätä omaa digitaalista hyvinvointia (Šimunjak 2023). Puhutaan esim. digidieeteistä, (Syvertsen & Enli 2019), mediaraittiudesta (Hall, Xing, et al., 2021), digitaalisesta itsemurhasta (Karppi 2014).
- *Digitaalisen epätasa-arvon* ja puuttuvien mahdollisuuksien näkökulma. Ei osallistuta koska ei ole riittäviä taitoja, materiaalisia edellytyksiä tai kognitiivisia kyvykkyyksiä (Lüders & Brandtzæg 2017; Trere et al 2021)
- *Vastustamisen näkökulma*: Irrottautuminen on yksilön keino vastustaa ylipäänsä digitaalisen arjen dataistumista ja alustojen merkitystä (Talvitie-Lamberg et al 2022; Portwood-Stacer, 2013, Van den Abeele and Mohr 2021.)

Miksi somen käyttämättömyyttä täytyy nykypäivänä Suomessa tutkia

- Digitaalinen arki ei ole kuitenkaan kaikille samanlaista, tuo esiin uudenlaisia haavoittuvuuden ja epätasa-arvon muotoja. Eritoten haavoittuvissa ryhmissä myös paine someosallisuuteen voi olla erityisen voimakas. *Datafit* (Charitsis, 2019)/ *Digitaalinen alaluokka* (Hesselbreth 2018)
- Voi siis olla että digitaalinen irrottautuminen ja somen käyttämättömyys on nykyisessä digitaalisessa arjessamme ennemminkin etuoikeus
- Aiempi digitaalisen irrottautumisen ja somen ei-käytön tutkimus on lähestynyt digitaalista irrottautumista useimmiten yksilötasolta, laajempi rakenteellinen näkökulma ja yhteys yksilön yhteiskunnalliseen asemaan puuttuu.

Aiemman tutkimuksen katvealueet

- Somen ei-käytön tutkimuksesta puuttuvat näin rakenteellisemmat näkökulmat ja siten varsin yksinkertainen kysymys: ***Onko digitaalisilta somealustoilta irrottautuminen kaikille mahdollista.***
 - Rakenteellisemmän näkökulman kautta halusimme ymmärtää mitä digitaalinen osallisuus ja yhteiskunnallinen kuuluminen nykypäivän dataistuneessa hyvinvointiyhteiskunnassamme ovat.
- Tutkimustamme ohjaavana kysymyksenä on ollut: ***”Mitä poissaolo sosiaalisesta mediasta merkitsee osallisuudelle laajemmasta julkisesta maailmasta.”***
 - Neljän hyvin erilaisen osallistujaryhmän avulla; yliopistojohtajat, paperittomat maahanmuuttajat, nuoret aikuiset, vakiintuneet mediataloissa työskentelevät journalistit. Aineistona teemahaastattelu- sekä päiväkirja-aineistot
 - Tämän hetkiset tuloksemme kertovat osittain karuakin kieltä siitä, keillä on mahdollisuus irrottautua alustojen paineista.

Menetelmä (Leena)

- Valitsimme hankkeeseen menetelmän, jonka avulla voimme tuottaa aiemman tutkimuksen yksilökorostukseen nähden erilaista tietoa
- Menetelmämme korostaa tutkittavan ilmiön sosiaalisesti ylläpidettyä luonnetta ja tilanteen kokonaisuuden huomioonottamista
 - Situational Analysis -menetelmä (Clarke 2005)
- Menetelmän käyttäminen tarkoittaa hankkeessamme sitä, että tarkastelemme, millä tavalla yksilön ympäristö ja sosiaaliset suhteet tekevät kokonaistilanteesta mahdolliseksi jättäytyä somen ulkopuolelle
- Tarkastelemme aineistoa systemaattisesti yksilöllisten, sosiaalisten, rakenteellisten ja materiaalien tekijöiden näkökulmasta
- Yliopistojohtajia koskevat tulokset havainnollistavat pian menetelmämme avaamaa näkökulmaa

Akateemiset johtajat, somettomuus ja julkisuus

Leena Ripatti-Torniainen

FT, yliopistonlehtori (Tampereen yliopisto)

19 akateemisen johtajan yksilöhaastattelut kevällä 2023

- Johtajia lähes kaikista Suomen tutkimusyliopistoista
- Ylimmästä johdosta varadekaaneihin

Somettomuus - työn vuorovaikutteisuus - julkisuus

- Haastatellut akateemiset johtajat ovat somen välttelijöitä, mutta eivät median tai uutisten välttelijöitä
- Vuorovaikutus, kohtaamiset ja viestintä olennainen osa työpäiviä
- Yhteiskunnallinen vuorovaikutus on yliopistojen laissa määrätty kolmas tehtävä

Somettomuus - työn vuorovaikutteisuus - julkisuus

- Somen käyttämättömyys on osa laajempaa viestintä- ja vuorovaikutusympäristöä, jossa julkisuus on yleisesti hankala asia
- Kokonaistilanne mahdollistaa akateemisten johtajien tiedonsaannin, viestinnän ja päätöksenteon ilman somea ja laajalti ilman julkisuutta
- Somen käyttämättömyyden mahdollistajiksi hahmottuu sekä paljon sosiaalista tukea että käytännön järjestelyjä

Somen käyttämättömyyden sosiaalinen ja rakenteellinen taso akateemisten johtajien työssä

- Akateemiset johtajat samastuvat voimakkaasti tiedeyhteisöön ja sille ominaiseen käsitykseen vuorovaikutuksesta ja julkisuudesta
- Yliopistot sisäisesti herkkiä viestintäympäristöjä:
 - väärinymmärrysten jatkuva ennakointi
 - pyrkimys varmisteluun, kahdenvälisyyteen, kasvokkaisuuteen
- Yliopistojen ja muiden instituutioiden välille on vakiintunut keskinäisen toiminnan tavat, jotka eivät edellytä somea tai muutakaan julkisuutta, esim.
 - suorat yhteydet, valmisteluprosessit
 - henkilökohtaiset suhteet
- Kaikki kolme analyysissä löydettyä osa-aluetta myötävaikuttavat paitsi somen, myös yleisemmin julkisuuden ulkopuolella toimimiseen

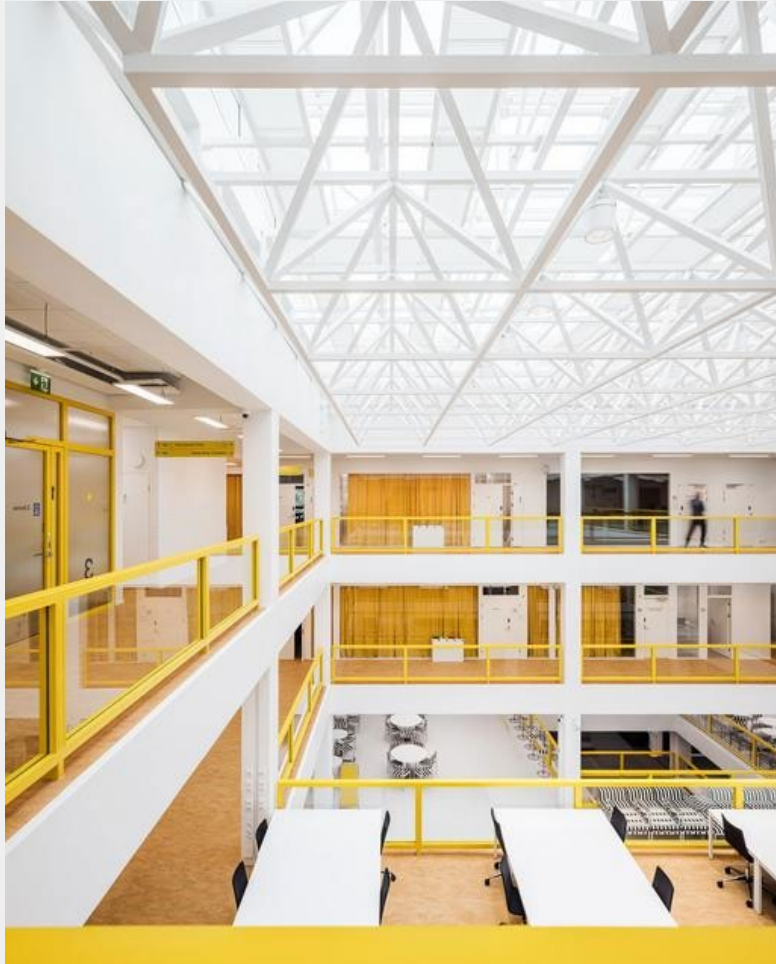
Julkista keskustelua väistävä akateeminen johtajuus

- Aineistosta välittyy kuva julkisen keskustelun heikohkosta asemasta yliopistojen sisällä
- Yhteiskunnassa käydystä julkisesta keskustelusta puuttuu haastateltujen johtajien tieto ja osaaminen
- Yliopistojen kolmas tehtävä, yhteiskunnallinen vuorovaikutus, näyttäytyy sekin lähinnä julkisen keskustelun ulkopuolelle sijoittuvana asiana

Julkista keskustelua väistävä akateeminen johtajuus

- Kaiken kaikkiaan julkinen keskustelu näyttäytyy haastavana kysymyksenä ennakoimattomuutensa vuoksi, vaikka juuri siinä olisi julkisen keskustelun demokraattinen potentiaali

Maahanmuuttajat, somekieltäytyminen ja kuulumisen kokemus

Sanna Valtonen
Tutkija (Tampereen yliopisto)

Maahanmuuttajataustaisten aineisto

- 14 osallistujaa 8 eri lähtömaasta
- iät 22-53
- koulutukselliset taustat erittäin vaihtelevia, luku- ja kirjoitustaidottomasta osallistujasta yliopistotutkinnon suorittaneisiin
- haastattelun lisäksi päiväkirja, jossa osallistujat kertoivat arjestaan ja erityisesti mediakäytöstä arjessaan
- mahdollisuus haastattelun omakielisyyteen sekä äänipäiväkirjaan

”Minulla ei ole ulkopuolinen fiilis koska en ole somessa, päinvastoin, en halua kuulua siihen ihmisjoukkoon. Ulkopuolisuus ja harmitus voi tulla lähinnä siitä, että olen lukutaidoton, se on suurin haava minulla. Tulee tosi usein ulkopuolinen fiilis, suurin osa ihmisistä kavereista osaa lukea ja kirjoittaa, hoitaa asiansa itsenäisesti.”

Somen laitamilla

- sosiaalisen median käytön rajoittaminen ja somevälttely totaalikieltäytymisen sijaan
- erityisesti näkyvän, aktiivisen toiminnan välttely somessa: tarkkailijan rooli
 - psykologinen säätely, omasta hyvinvoinnista huolehtiminen
 - turvallisuudesta huolehtiminen
 - kuulumattomuuden kokemukset
- mikroviestipalvelut käytössä; some keinona ylläpitää yhteyksiä läheisiin
- kokemukset läsnäolon välttämättömyydestä, ei varaa olla poissa somesta

"Mä en tykkää julkaista mun yksityiselämään liittyvää, mutta mun on pakko tehdä sitä. Mun sukulaiset, läheiset ja kaverit tekee johtopäätöksiä mun elämästä. Mä haluan että on vähemmän juoruja ja vähemmän selvitetävää ja siksi laitan joskus jonkun kuvan, että mulla on kaikki on hyvin, ei tarvitse huolestua."

Hyvinvointi ensin

- somen ja myös muun median käytön työläys heikolla kielitaidolla
- digi- ja muihin taitoihin liittyvät alemmuuden tunteet
- sisältöjen psykologinen kuormittavuus: varsinkin kansainvälistä suojelua saaneet/hakeneet

"A long story, I was in Afghanistan, I was also activist, but then because I am suffering this PTSD, because .. I helped other people to tell their story, and then it also affected me, myself. Because I am quite -.. emotional person, that's why it ... I had my psychologist at, they suggested me to be away from this kind of activity until I get my health situation a bit better"

"Ja ahdistuksen sisällä etsit pois tietä vaikka itse menet sinne. Mut se on tulva, se vie sinut, siinä ei oo sinun oma tahto. Se on muuttanu ihmisten elämää, tavallisten ihmisten elämää semmoseksi elämäntavaksi, se... epätahtoisuus, se että epätahtoisesti sä avaat Instagramia. Ei se oo sun käsissä"

Luottamus ja turvallisuus somevälttelyn selittäjinä

- varsinkin kansainvälistä suojelua saaneet välttelevät somea luottamukseen liittyvistä syistä
- epävarmuus alustojen turvallisuudesta: kuka seuraa toimintaani somessa?
- näkymättömänä pysyminen aktiivisuutta turvallisempaa itselle ja omille yhteisöille

“Facebook-tili on mutta en ole julkaissut mitään vuosiin. Jossain vaiheessa käytin Facebookia tosin paljon, mutta Turkki seuraa Facea aktiivisesti, joten hiljensin Facen kokonaan”

“Ja yksi syy miksi en ole poliittisesti aktiivinen somessa on, että mulla on tosi paljon läheisiä Kurdistanissa. Jos postaan jotain, joka voisi aiheuttaa vaaran niille. (...). Ei minulle täällä käy pahasti mutta niille voi käydä.”

“Ja kun olen lukutaidoton noin pelkään että klikkaan jonnekin johon en halua. Minua voidaan huijata tai lähestyä ikävällä tavalla tai käyttää väärin tietoja.”

Kuulumisen kokemus ja julkisuudet

- kokemukset somejulkisuuden “turhuudesta” sekä omien vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydestä
- kuulumattomuuden kokemus laajenee myös uutismediaan, jonka sisällöt eivät palvele → lähtömaiden asioista kertovan median rooli korostuu
- some toimii monitasoisena uutismediana, ei oman toiminnan alustana
- keskustelut läheisten kanssa julkisuutena: jos jotain tärkeää tapahtuu, vaimo kyllä kertoo
- aktiivinen ulkopuolisuus: en halua tietää tai osallistua, eikä minun tarvitse.

“Joo, se on se pointti, et mä en voi vaikuttaa mihinkään. Sotaan tai ruoan kallistumiseen tai polttoaineen kallistumiseen, ihan mitä vaan, ei voi vaikuttaa mihinkään. Miks mä rikon mun aivot siihen? Miks mä tuhlaan mun aikaa ja stressaan näistä asioista?”

“Et ketä kiinnostaa mun mielipiteet? Ei sillä ole mitään väliä, jos minä jaan mielipiteitä tai en. Ei sillä ole yhtään mitään väliä. Ja sit mietin myös että miks joku ihminen haluais tietää niin paljon muiden ihmisten elämästä. Sekin on turhaa. Parempi keskittyä omaan elämään, ei muiden elämään”

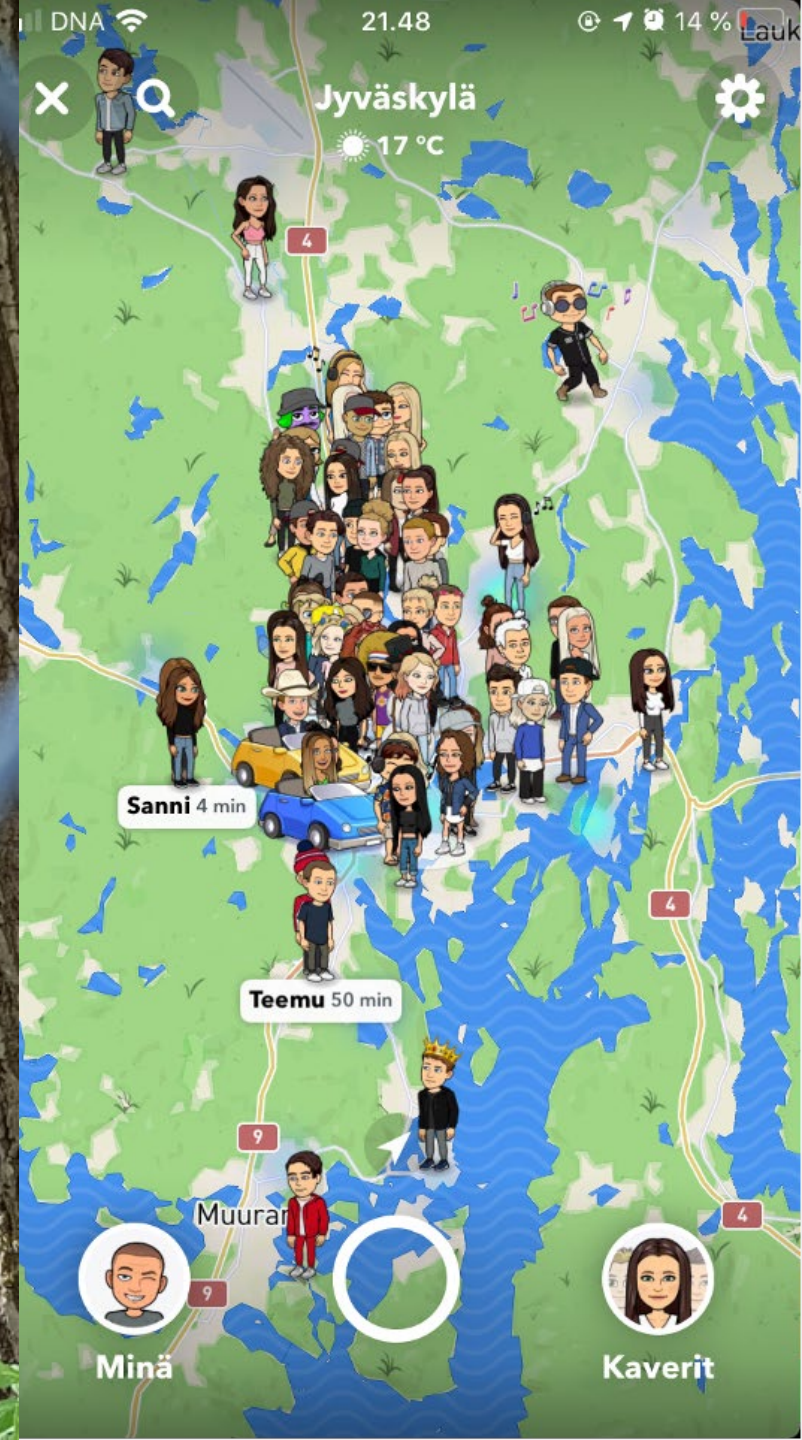

Julkisuuksiin kiinnittyminen

- ohut ja monin tavoin ongelmallinen suhde julkisuuksiin
- tietojen ja taitojen puutteita
- tasapainoilu ulkopuolisuuden ja näkymättömän sisäpuolella oleilun välillä
- usein tutkimuksissa huomiotta jäävät kontekstuaaliset osallistumisen esteet
- samaan aikaan aktiivinen ulkopuolisuus hyvinvointia, turvallisuudentunnetta ja vapauden kokemusta lisäävänä tekona, johon ei kuitenkaan ole samanlaista mahdollisuutta kuin esimerkiksi akateemisilla johtajilla

”Mä en tykkää julkaista mun yksityiselämään liittyvää, mutta mun on pakko tehdä sitä. Mun sukulaiset, läheiset ja kaverit tekee johtopäätöksiä mun elämästä. Mä haluan että on vähemmän juoruja ja vähemmän selvitettävää ja siksi laitan joskus jonkun kuvan, että mulla on kaikki on hyvin, ei tarvitse huolestua.”

Mitä somen ei-käyttö tarkoittaa suomalaisessa digitaalisessa arjessa ja miten se liittyy mahdolliseen digitaaliseen epätasa-arvoon.

Yhteiskunnallinen merkitys

- Koko hanketta ohjaava tutkimuskysymyksemme oli:

"Mitä poissaolo sosiaalisesta mediasta merkitsee osallisuudelle laajemmasta julkisesta maailmasta."

- Tuloksemme kertovat epätasa-arvoisesta kuulumisesta ja vaikuttamisen kokemuksesta julkisiin elämänpiireihin.

- Johtaja-aineisto: vankka kiinnittyminen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon - somen ulkopuolella
- Maahanmuuttaja-aineisto: hyvin vaillinainen kiinnittyminen laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun
 - syvä tietämättömyys vaikuttamisen ja osallistumisen tavoista
- Kaikissa ryhmissä: somen ulkopuolisuus myös vapauttavaa ja eheyttävää

Digitaalisen epätasa-arvon kolmas aalto?

- Läpileikkaavana kokemuksena vaikuttaa olevan yksilön haluttomuus digitaaliseen someperustaiseen viestintään sekä se, että sosiaalinen ympäristö ja kokonaistilanne antaa tukea somen käyttämättömyydelle
- Erityisen kiinnostavaa tämä on suhteessa digitaalisen epätasa-arvon uusimpaan tutkimukseen, joka korostaa yksilön haluttomuutta digitaaliseen osallistumiseen
- Digitaalisten alustojen viestinnällinen kulttuuri ja alustojen tarjoamat osallistumisen tavat näyttävät toimivat julkisuuksiin osallistumisen esteinä ja aiheuttavan digitaalista epätasa-arvoa
- Tuloksemme osoittavat, että somen välttely on osa suomalaista yhteiskunnallista todellisuutta
- Somen ulkopuolisille julkisuuden käytännöille on selvä tarve

Paneelikeskustelu: Ketkä ovat somen ulkopuolella ja miksi?

Väitöskirjatutkija Roosa Kontiokari

Päätoimittaja Ilkka Karisto

Tutkijatohtori Tuukka Lehtiniemi

Apulaisprofessori Karoliina Talvitie-Lamberg

Lämmin kiitos Helsingin Sanomain Säätiölle!

Suuri kiitos myös seuraaville:

Kieli- ja viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

Tutkimusavustajat:

Essi Routasuo, Outi Popp, Roosa Kontiokari,
Johannes Kotkavirta, Elina Smeds, Teemu
Rainamaa

Tutkimukseen osallistuneet kaikissa neljässä
ryhmässä

Tutkimuskeskus Comet, Tampereen yliopisto

Lue lisää tutkimushankkeestamme:

Mediakieltäytyjät JYU

<https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/mediakieltaytyjat-tutkimus-somen-ei-kayttajien-osallisuudesta-ja-toimijuudesta-julkisuuksissa>

Aiheeseen liittyvät uutiset

Hankkeen tai tutkimusryhmän blogi
31.10.2023

Somen käytön ja käyttämättömyyden jännite on uutta arkea

Mediakieltäytyjät-hankkeen analyysivaihe osoittaa yhä selvemmin, että somen käyttämättömyys on yhteiskunnallisiin rakenteisiin juurtuva ilmiö.

Hankkeen tai tutkimusryhmän blogi
20.6.2023

"Pelkään, että joku kuitenkin tunnistaa minut"

Pakolaistaustaisten mediakieltäytyminen avaa uusia näkökulmia integraatioon ja kuulumiseen.

Hankkeen tai tutkimusryhmän blogi
9.6.2023

Mediakieltäytyjät: ääri-ilmiöstä arki-ilmiöksi?

Tutkimushankkeemme tarkastelee somen ulkopuolella elävien osallisuutta yhteiskuntaan ja yhteisiin keskusteluihin.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

